

Kap 83 : Sigvard Bernadotte (1907-2002) – ”Designprinsen”.

Svenske arvprinsen Sigvard Oscar Fredrik, fram till den 8 mars 1934 hertig av Uppland, föddes den 7 juni 1907 på Drottningholms slott och avled den 4 februari 2002 i Stockholm som greve Sigvard Bernadotte af Wisborg. Fadern var kronprinsen av Sverige Gustaf (VI) Adolf (1882-1973). Modern var den engelska prinsessan Margareta av Connaught (1882-1920). Sigvard var gift tre gånger: 1:a gången 1934-1943 med tyskan Erica Patzek (1911-2007). 2:a gången 1943-1961 med danskan Sonja Robbert (1909-2004). 3:e gången 1961-2002 med svenskan Marianne Lindberg-Tchang (1924-?).

Intresset för Sigvard som person har varit ringa. Han har skrivit sina memoarer (Bernadotte 1975), han förekommer i krönikorna (Elgklou 1978: ss. 188-189; Ohlmarks 1980: ss. 135-136; Skott 1996: ss. 368-380; Sundberg 2004: ss. 260-261; Lindqvist 2010: ss. 119-121; Norlin 2015: ss. 245-248) och hans abdikation var mycket omskriven. Det finns även några specialstudier om hans tid i Hollywood (Holgersson 1998) & designarbete (Bernadotte 1953; Johansson & Reventlow 1955; Anonym red. 1977; Kulling-Nyqvist 1984 & 2004; Bernadotte 1997; Gyllenstierna 2006; Lindblad 2010; Tornhave 2013; Samer 2016: ss. 12-13).

Nedan skildras den del av Sigvards biografi som belyser hans ställning som svensk prins & exprins. Hans utlandsvistelse 1933-1961 skildras summariskt. Tonvikten ligger vid hur han stöts ut ur kungahuset, acklimatiserar sig till en borgerlig tillvaro, drar växlar på sin börd & konflikten kring hans prinstitel.

*

Sigvard & hans bror Edmund (1906-1947) hade fram till sin studentexamen en liknande uppväxt. Först ”prinsskolan” på slottet. Därefter Lundsbergs internatskola. Vt 1919 opererades Sigvard för blindtarmen. Ht 1921 fick han lunginflammation, var nära att dö & tillbringade konvalescensen på ett sanatorium i Davos, Schweiz. Möjligen hade han tuberkulos. Sigvard hade sällskap av faderns adjutant Göran Posse som gav honom de första grunderna i att rita & måla. Sigvard tycks under vistelsen även ha slutat tro på Gud. Sommaren 1922 återförenades bröderna. De hade gemensam konfirmationsundervisning för ärkebiskop Nathan Söderblom. Sigvard var ointresserad av det kristna budskapet, men lyssnade gärna på Söderbloms livsfilosofiska utläggningar. Den 29 mars året därpå gick bröderna & deras kusin Astrid upp i slottskapellet.

Edmund & Sigvard bråkade till den grad att de gymnasietiden inte umgicks. Sigvard delade rum fram till studentexamen med Nils-Fredrik Ankarcrona. Han var dålig i idrott, men lyckades faktiskt bli lagledare för elevhemmet Gransäters fotbollslag, vilket han var mycket stolt över. Sommaren 1925 var han på språkresa i Frankrike & bodde inneboende. Två års franskundervisning på Lundsberg var inte till stor hjälp vid middagsbordet, men han hade en (tyst) romans med dottern i huset. Studentexamen året därpå gick bra. Sigvard hade liksom Edmund A i engelska. Övriga betyg var slätstrukna. Under sommaren var det societetsliv i London – första & enda gången.

Sigvard var inte direkt någon lustigkurre – han brukar beskrivas som sober – men var bra på att vissla och brukade tillsammans med sin bror Bertil underhålla vänkretsen med ”konserter”. Hans övriga karaktärsdrag är oklara – memoarerna är tvättade – men han var åtminstone envis.

*

Sigvard hade först tänkt sig bli skådespelare, men det blev i stället en fil kand i den udda kombinationen konsthistoria (August Hahr), statskunskap (Axel Bruswitz) & engelska. Studierna började ht 1926. Han var inte särskilt övervakad – bara måltider tillsammans med guvernanten Göran Posse & hans frågvisa fru – och deltog tämligen obehindrat i Uppsalas studentliv. I motsats till Edmund brukade han tillbringa timmar med nyfunna vänner och vända ut in på sitt själliv. Han träffade flera flickor, fler än som förefaller rimligt. De måste ha sökt sig till honom. Så småningom gick det upp för honom att studentsamvaron inte var så okomplicerad som han trott:

Tisdagen 8 mars 1927

Å det är så man kan bli galen! Att man inte skall kunna lita på någon människa! Att man aldrig skall kunna veta, när någon tycker om en för ens egen skull. Man skall behöva fråga sig själv om varje människa: Tycker han eller hon om mig för min egen skull, eller är det för att man är prins? Prins, prins det är väl inte så märkvärdigt. Det har visserligen sina fördelar att vara den man är, men samtidigt kan man förbanna det öde som lät en födas till prins...¹

Skådespeleriet realiserades genom att spela studentteater. Sigvard fortsatte också att teckna & måla – mest akvareller – och med sådan framgång att han sommaren 1927 rekommenderades gå konsthögskolan eller liknande. Kravet hemifrån var dock att han först gjorde klart sin examen. Hösten 1927 bjöd hans far med honom till Italien. De besökte sevärigheter, gick runt på museerna & besökte farmor Victoria i hennes villa på Capri. Victoria var mycket klen, låg till sängs & tog bara emot korta besök. Mera ande än kropp, tyckte Sigvard, men var imponerad av hennes karisma: "Man såg att där låg en drottning." Julferien 1927/28 fick han pröva på att måla i olja för konstnären Olle Hjortzberg. April 1928 gjorde han en förkortad militärtjänst, fem månader i infanteriet & utnämndes till löjtnant i Svea Livgarde. Därefter deltog han tillsammans med Edmund på Folke Bernadottes Amerikabröllopp. Vt 1929 blev han klar med sin examen. Den effektiva studietiden tycks ha varit två år.

Till hösten antogs han av Konsthögskolan – Dekorativa linjen under ledning av Olle Hjortzberg – där han studerade fram till vt 1931. Sigvard tiger om inträdesprov & dylikt varför man får anta att han kom in på en uttrycklig begäran uppifrån. Hans praktiktid på Stockholmsutställning 1930 – funktionalismens genombrott i Sverige – satte djupa spår. Han ritade en del silversaker för NK, vilket året därpå ledde fram ett kontrakt med danska Georg Jensens Sölvsmedie.

1928 hade Sigvard tillfrågats av sin far om han var intresserad av ett giftermål med prinsessan Juliana av Holland. Det var han inte. Flera svenska prinsar tillfrågades. Turerna redovisas i prins Carl jr:s biografi. I stället förälskade sig Sigvard i svenskan "Marianne", medicine studerande & av god familj, men övertalades av sin far att avstå från henne och skickades 1931 utomlands för att glömma.² Sigvard var bitter, föraktade sig själv & uttryckt sig under resan odiplomatiskt om släkten. Det holländska hovet poängterade i en ny inventering av prinsgemåler det året hur allmänt otrevlig han var. Som kompensation för sin medgörlighet fick han – genom sin svärmors förbindelser – gå fyra månader på en skola för teatermåleri i München, "Staatsschule für Angewandte Kunst", under professor Emil Preetorius.

¹ Bernadotte 1975: s. 8. [Ur dagboken.]

² Bernadotte 1975: ss. 109-111; Skott 1996: s. 369.

Hemkommen till Sverige började han få uppdrag, men vantrivdes starkt med sin fortsatta beroendeställning. Han träffade fortfarande ”Marianne” men förhållandet hade ingen framtid.

1933-1937 gjorde han ett misslyckat försök att etablera sig som regissör på tyska UFA & amerikanska MGM. Han arbetade som regiassistent, lärde sig yrket, men fick inga egna regiuppdrag. Han provfilmade, men resultatet var inte bra. Inspirationen till detta stickspår i Sigvards karriär tycks ha varit Uppsalavännen Wilhelm Sörensen (1906-1965) som försökte sig på något liknande.

Min bästa vän vid den tiden var Wilhelm Sörensen. Hans far ägde det så kallade Sörensenska huset på Blasieholmen, tidigare Fersenska palatset, och familjen bodde högst upp i en stor våning med en underbar utsikt mot slottet och operan. Wilhelm var en ytterst charmerande ung man, med fina maner och en låg, nästan viskande röst som kunde vara mycket förledande och övertygande. Han var effeminerad och tyvärr - visade det sig – intrigant. Flickorna älskade honom och anförtrodde sig åt honom och han förde allt vidare. Tydligt hade ryktet om hans intriger och homosexualitet banat sig väg ända till Slottet ty slutligen blev jag av min far förbjuden att träffa honom. Vilket jag lovade – men inte höll. Han var för viktig för mig. Han smickrade mig och fick mig att känna mig intressant och duktig. En av orsakerna varför jag tyckte om honom var att han liksom jag var teater- och filmbiten. Vi läste allt om stjärnorna i Hollywood. och vi trodde vi skulle bli berömda och firade.³

Sigvards nedsättande omdömen om Sörensen är typiska för honom. I memoarerna finns det syndabocker för i stort sett alla Sigvards magplask.

*

1934 gifte sig Sigvard borgerligt med tyskan Erica Patzek, förlorade sitt apanage på 4000 kronor, men fick underhåll av svärfadern. 1938 bosatte han sig i Danmark & återupptog silverarbetena för Georg Jensen. Pjäserna var lyckade & reklamvärdet av hans bakgrund gjorde att de sålde bra. Han umgicks med sin syster Ingrid som under tiden blivit dansk kronprinsessa. Ingrid var måttligt förtjust över att ha en tyska i familjen, men höll sig i skinnet. 1942 återvände Sigvard till Sverige, gick en kompletterande reservofficersutbildning maj-augusti och avslutade med fyra månader i bildnings- & underhållningsdetaljen (I1). Han har aldrig lämnat någon förklaring på den korta tjänstgöringen. Kanske var det hans tyska fru. Kanske något annat. Efteråt sysslade han med film- & teaterscenografi i omväxlande Stockholm & Köpenhamn och ställde ut inredningsdesign: möbler, tyger, glas, mattor, bokband & silver. Han skilde sig från Patzek & gifte om sig med en danska.

1949 började han även med industriell design tillsammans med arkitekten Acton Björn. Allteftersom verksamheten växte blev Sigvard mera av en företagsledare & frontfigur än en industridesigner, men man får väl anta att det var hans intentioner som genomfördes. Hans största betydelse har varit att i stort sett hela den svenska & danska designeliten ”gick i skola” hos honom. Sigvard fick därför en central ställning i branschen. Jag radar hans engagemang:

- Konstnärlig medarbetare till Georg Jensens silversmedja sedan 1930.
- Innehade firman Bernadotte & Björn (Stockholm och Köpenhamn) 1949-1963.
- Verkst direktör i Bernadotte Design AB (1964-1972) och i Bernadotte International AB (1972-?) för att bevaka rättigheter.

³ Bernadotte 1975: ss. 78-79.

- Ordförande i Föreningen Svenska industridesigners 1961-1963 och därefter hedersledamot.
- President i International Council of Industrial Design 1961-1963.
- Styrelseledamot i AB Svenska Telegrambyrån, i Georg Jensens Sølvsmedie, Köpenhamn, i Dansk-norsk dampskilsselskap, i Danske tapetfabrik och i Georg Jensen Silver AB, Stockholm.

Börden var både en black om foten & en fördel. Sigvard påstår hans största svårighet var att övertyga kunderna om att han var seriös, och inte drev verksamheten som en hobby. Å andra sidan kunde han få till ett inledande möte med vem som helst. Sigvard var påverkad av den ”amerikanska skolan” av produktdesign. Han kände flera av dess förgrundspersoner och hade gjort studiebesök. Eftervärlden har gärna velat se produktdesign som en form av konstnärlig verksamhet & har därför letat efter Sigvards personliga touch. Sigvard har tvärtom påpekat att ”form follows function”. I den mån det finns en Bernadottestil i designbranschen tillhör den Jacob Jensen med Sigvard som mentor & med rådet att ta ut svängarna: ”Never excuse yourself, never explain yourself! It's a sign of weakness!” Så det så.

Omdömena om Sigvard som silver- & inredningsdesigner är spretiga. Det är också mycket svenska överord. ”Hans tidigaste försök voro mest smärre arbeten, askar, dosor och skrin, toalett-föremål och nyttosaker. Men sedan han efter ett avbrott i början av 30-talet blivit fast knuten till firman, blev hans register mera omfattande och sträckte sig även till större korpusarbeten, t-e och kaffeserviser, cocktailset, skålar, kannor och bågare, vidare bestick, kyrkliga föremål och hedersgåvor. ... Men redan från början hade hans stil en stramhet och elegans, som förblivit hans personliga signatur.”⁴ Sigvards sista designuppdrag var Millenniumservisen Marianne Royal Blue för Fyrklövern. Denna bestod av 33 porslinsdetaljer, 12 silverbestick, duk, karaff & tre kristallglas för likör, snaps & champagne och blev klar året för hans död. Originalupplagan tillverkades i 500 numrerade exemplar & har blivit samlarobjekt. Omdömet var att den andades patina & lika gärna kunde ha tillverkats förra sekelskiftet för tsaren. Vilket väl bevisar att alla, inklusive Sigvard Bernadotte, har ett bäst före-datum.

*

Genom sitt äktenskap med Erica Patzek hade Sigvard den 8 mars 1934 förlorat sin prinstitel & med den sitt adelskap. Prins Carl jr hade fått en belgisk prinstitel genom sin svåger. Den 2 juli 1951, efter Gustaf V:s död, fick resten av de avhoppade prinsarna, Lennart, Sigvard & Carl Johan, genom storhertiginnan Charlotte av Luxemburg (på en begäran av Gustaf VI) samma luxemburgska adelstitel som en gång prins Oscar, greve af Wisborg, som enligt Luxemburgsk lag både omfattade hustrun och var ärftlig. För Sigvard innebar titeln att han började grubbla över sina oförrätter. Detta blev värre när han 1961 flyttade tillbaka till Sverige & han efter farsarvet inte behövde arbeta längre. 1972-1983 hade han & hans fru Marianne med kung Carl Gustafs goda minne en ”halvofficiell” ställning, som jag inte har kunnat reda ut. Han bemöttes med ett visst ceremoniel. I egenskap av hedersordförande av t ex i ”Centre for the study of international relations” (CSIR; 1971-1985?) träffade han statsmän. Han hade uppdrag från hovet som att vara domare vid t ex ryttartävlingarna på stadion.

*

---

⁴ Johansson & Reventlow 1955.

1976 gifte sig brodern Bertil med sin långvariga älskarinna Lilian Craig. Bertil fick behålla sin prinstitel & Lilian fick en prinsesstitel. Det gav upphov till ett långvarigt gräl mellan Sigvard, hans hustru Marianne & hovet där de ansåg sig orättvist behandlade. Saken hade även en praktisk sida eftersom alla kungliga fram till 1975 betalade arvsskatt enligt en lägre taxa från 1941 25 procent, den övriga befolkningen 36 procent, vilket innebar en kännbar reduktion av farsarvet. Efter en ny konflikt 1983 – denna gång om hans plats i rangrullan – betraktades Sigvard av hovet som en icke-person. Sigvard började kalla sig prins & hans hustru prinsessa. Sigvard drev titelfrågan ända upp i Europadomstolen men avled innan målet togs upp.

De två utförligaste skildringarna av titelkonflikten är i hustrun Mariannes memoarer⁵ & Staffan Skotts krönika⁶. Det finns också en mängd tidningsartiklar. Kung Carl Gustaf diskuterade frågan med sin advokat Bengt Ljungqvist men landade i att han inte ville riva upp ett konseljbeslut ”fattat under en annan grundlag”. Förmodligen fruktade han att alla andra avsatta prinsar & deras ättlingar skulle öppna process de också. Sigvard hade inte behandlats värre än de andra prinsarna, och därvid fick det bli.⁷

Det finns flera opinionsundersökningar om vad svenska folket ansåg. 1986 ansåg majoriteten att Sigvard skulle svälja förtreten.⁸ Som brodern Carl Johans hustru uttryckte det: ”Man ska inte gråta över spilld mjölk. Särskilt inte om man spillt ut den själv.” 2001 hade opinionen svängt så att en majoritet tyckte att Sigvard kunde återfå sin prinstitel.⁹ Frågan hade vid det laget tappat i betydelse eftersom prinstiteln inte längre var en adelstitel, utan enbart en hederstitel. Under tiden vände sig Sigvard till juristen Gunnar Bramstång för en utredning om rättsläget.¹⁰ Det var inte alltför uppmuntrande. Oscar II:s inställning tycks ha varit att prinstiteln följde bördens, inte personens statsrättsliga ställning, men under Gustaf V gjordes ingen skillnad. Hovet tycks ha följt en tysk rättspraxis. Ju orkeslösare Gustaf V blev desto mera drastiska blev följderna. Bramstång påpekade dock något ofta förbisett, att successionsordningen 1937 ändrades till att svensk prins får äkta utländsk enskild mans dotter, vilket alltså innebar att åtminstone Gustaf VI:s motstånd mot sonen Bertils äktenskap med Lilian Craig & sonsonen Carl Gustafs förhållande med Milly de Grasset inte hade stöd i lagen, utan enbart var till för att hävda kungahusets exklusiva status.

---

⁵ Bernadotte 1986: ss. 155-188.

⁶ Skott 1996: ss. 375-379.

⁷ Dagens Nyheter, 2001-05-26.

⁸ Sifo & Hänt i Veckan, 1986:5.

⁹ Aftonbladet 2001-05-15, s. 8; Expressen 2001-05-15, s. 16.

¹⁰ Bramstång 1990.